

Oslo kommune
Bydel Nordstrand
Bydelsadministrasjonen

Møteinnkalling 6/08

Møte: Ungdomsrådet
Møtested: Lambertseter fritidsklubb
Møtetid: Mandag 01. september 2008 kl. 18.00
Sekretariat:

SAKSKART

Åpen halvtime

Informasjon

Eventuelt

Saker til behandling

Sak 29/08	Godkjenning av innkalling og sakskart 01.09.2008-ungdomsrådet.....	1
Sak 30/08	Godkjenning av protokoll - ungdomsrådet	2
Sak 31/08	Avviksrapportering pr. 31.05.2008	3
Sak 32/08	Avviksrapportering pr. 31.07.2008	4
Sak 33/08	Oslo kommunes strategiske plan for universell utforming - høring	5

Oslo, 26.08.2008

leder

Sak 29/08 Godkjenning av innkalling og sakskart 01.09.2008-ungdomsrådet

Arkivsak: 200800074

Arkivkode: 027.2

Saksbehandler: Gunn Tove Bjørkli

Saksgang	Møtedato	Saknr
Ungdomsrådet	01.09.08	29/08

GODKJENNING AV INNKALLING OG SAKSKART 01.09.2008-UNGDOMSRÅDET

BYDELSDIREKTØRENS FORSLAG TIL VEDTAK

Sakskart og innkalling til møte 01.09.2008 godkjennes

Oslo, 26.08.2008

Per Johannessen/s/
bydelsdirektør

Sak 30/08 Godkjenning av protokoll - ungdomsrådet

Arkivsak: 200800075

Arkivkode: 027.2

Saksbehandler: Gunn Tove Bjørkli

Saksgang	Møtedato	Saknr
Ungdomsrådet	01.09.08	30/08

GODKJENNING AV PROTOKOLL - UNGDOMSRÅDET

BYDELSDIREKTØRENS FORSLAG TIL VEDTAK

Protokoll fra møtet 09.06.2008 godkjennes

Oslo, 26.08.2008

Per Johannessen/s/
bydelsdirektør

Sak 31/08 Avviksrapportering pr. 31.05.2008

Arkivsak: 200700321

Arkivkode: 120.2

Saksbehandler: Gunn Tove Bjørkli

Saksgang	Møtedato	Saknr
Eldrerådet	01.09.08	41/08
Rådet for funksjonshemmede	01.09.08	38/08
Ungdomsrådet	01.09.08	31/08
Helse- og sosialkomite	01.09.08	41/08
Byutvikling, miljø og samferdsel	02.09.08	
Barn, ungdom og kultur komite	02.09.08	
Bydelsutvalget	11.09.08	
Medbestemmelsesutvalg	01.09.08	49/08

AVVIKSRAPPORTERING PR. 31.05.2008

BYDELSDIREKTØRENS FORSLAG TIL VEDTAK

Til arbeidsutvalget:

Arbeidsutvalget sender orienteringssak om Avviksrapportering pr. 31.05.2008 til behandling i:

Byutvikling, miljø og samferdselskomiteen

Barn, ungdom og kulturkomiteen

Helse- og sosialkomiteen

Eldrerådet

Rådet for funksjonshemmede

Ungdomsrådet

Bydelsutvalget

Til komiteer og råd

Bydelsdirektørens forslag til vedtak i bydelsutvalget tiltres

Til medbestemmelsesutvalget:

Medbestemmelsesutvalget tar sak om Avviksrapportering pr. 31.05. 2008 til orientering

Til bydelsutvalget:

Bydelsutvalget tar sak om Avviksrapportering pr. 31.05..2008 til etterretning

SAKSUTREDNING:

[Vedlagt følger Avviksrapportering pr. 31.05.2008.](#)

Oslo, 26.08.2008

Per Johannessen/s/
bydelsdirektør

Inge Olav Solli/s/
økonomisjef

Sak 32/08 Avviksrapportering pr. 31.07.2008

Arkivsak: 200700321

Arkivkode: 120.2

Saksbehandler: Gunn Tove Bjørkli

Saksgang	Møtedato	Saknr
Eldrerådet	01.09.08	42/08
Rådet for funksjonshemmede	01.09.08	39/08
Ungdomsrådet	01.09.08	32/08
Helse- og sosialkomite	01.09.08	42/08
Byutvikling, miljø og samferdsel	02.09.08	
Barn, ungdom og kultur komite	02.09.08	
Bydelsutvalget	11.09.08	
Medbestemmelsesutvalg	01.09.08	50/08

AVVIKSRAPPORTERING PR. 31.07.2008

BYDELSDIREKTØRENS FORSLAG TIL VEDTAK

Til arbeidsutvalget:

Arbeidsutvalget sender orienteringssak om Avviksrapportering pr. 31.07.2008 til behandling i:

Byutvikling, miljø og samferdselskomiteen

Barn, ungdom og kulturkomiteen

Helse- og sosialkomiteen

Eldrerådet

Rådet for funksjonshemmede

Ungdomsrådet

Bydelsutvalget

Til komiteer og råd

Bydelsdirektørens forslag til vedtak i bydelsutvalget tiltres

Til medbestemmelsesutvalget:

Medbestemmelsesutvalget tar sak om Avviksrapportering pr. 31.07. 2008 til orientering

Til bydelsutvalget:

Bydelsutvalget tar sak om Avviksrapportering pr. 31.07.2008 til etterretning

SAKSUTREDNING:

[Vedlagt følger Avviksrapportering pr. 31.07.2008.](#)

Oslo, 26.08.2008

Per Johannessen/s/
bydelsdirektør

Inge Olav Solli/s/
økonomisjef

Sak 33/08 Oslo kommunes strategiske plan for universell utforming - høring

Arkivsak: 200800451

Arkivkode: 602

Saksbehandler: Gunn Tove Bjørkli

Saksgang	Møtedato	Saknr
Arbeidsutvalget	25.08.08	70/08
Medbestemmelsesutvalg	01.09.08	46/08
Eldrerådet	01.09.08	44/08
Rådet for funksjonshemmede	01.09.08	41/08
Ungdomsrådet	01.09.08	33/08
Helse- og sosialkomite	01.09.08	46/08
Byutvikling, miljø og samferdsel	02.09.08	
Barn, ungdom og kultur komite	02.09.08	
Bydelsutvalget	11.09.08	
Medbestemmelsesutvalget		

OSLO KOMMUNES STRATEGISKE PLAN FOR UNIVERSELL UTFORMING - HØRING

BYDELSDIREKTØRENS FORSLAG TIL VEDTAK

Til arbeidsutvalget:

Saken sendes til:

Komiteer, råd og utvalg

Bydelsutvalget

Til komiteer, råd og utvalg

Bydelsdirektørens forslag til vedtak i bydelsutvalget tiltres.

Til medbestemmelsesutvalget:

Bydelsdirektørens forslag til vedtak i bydelsutvalget tiltres.

Til bydelsutvalget:

- 1. Bydelsdirektørens kommentarer til høringsdokumentet tiltres.*
- 2. Det videre arbeid med oppfølging av Oslo kommunes strategiske plan for universell utforming blir fulgt opp i bydelens egen strategiplan.*

SAKSFRAMSTILLING:

Vedlegg sendt 04.08.2008.

Bydelenes svarfrist til Byrådsavdeling for byutvikling er 20.08.2008.

Bydel Nordstrand har sendt brev til byrådsavdelingen og gjort oppmerksom på at Rådet for funksjonshemmede har sitt møte 1. september og bydelsutvalget har møte 11. september. Bydelen har bedt om anledning til å oversende Rådets og bydelsutvalgets behandling så snart det foreligger.

Bydelen har også tidligere uttalt seg til Barne- og likestillingsdepartementet vedr. Ny handlingsplan for universell utforming – oversendelse av innspill, datert 19.05.2008.

I Oslo kommunenes strategisk plan benyttes den definisjon av universell utforming som er gitt i diskriminerings- og tilgjengelighetslovens (vedtatt 10.06.2008) § 9 andre ledd:

” Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forhold slik at virksomhetens alminnelige funksjon kan benyttes til flest mulig”.

Ved oppfølging av lovverket er det denne formuleringen som er gjeldende.

I Miljøverndepartementets temarapport Universell utforming, utgitt i november 2007, er det gitt følgende definisjon:

” Universell utforming er utforming av produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassning og en spesiell utforming.”

Dette er utdypet slik at strategien som gir grunnlag for å konkretisere kvaliteter i produkter og omgivelser skal kunne brukes av alle på en likestilt måte. Løsningene skal være gode totalt sett og fungere sammen med andre samfunnsmessige mål og inngå som en integrert del av helhetlig utforming.

Begrepet ” produkter og omgivelser” omhandler alle sektorer og fagområder. Kravet til omgivelsene omfatter de fysiske og tekniske omgivelsene som utformes av mennesker. Produkter også maskiner og programvare innen Ikt - sektoren og innenfor tjenesteyting.

Det er tidligere blitt arbeidet for å gi tilgjengelighet for funksjonshemmede, mens dette kan oppnås gjennom spesielle løsninger, forutsetter universell utforming at hovedløsningen skal imøtekomme alles brukerbehov.

Syv prinsipper for universell utforming:

Det er utviklet syv prinsipper for universell utforming som viser hvilke funksjons- og ytelseskrav som produkter, byggverk og løsninger må tilfredsstille for å være gode i bruk for personer med ulike forutsetninger:

1. **Like muligheter for bruk:** Utformingen skal være brukbar og tilgjengelig for personer med ulike ferdigheter
2. **Fleksibel i bruk:** Utformingen skal tjene et vidt spekter av individuelle preferanser og ferdigheter.
3. **Enkel og intuitiv bruk:** Utformingen skal være lett å forstå uten hensyn til brukerens erfaring, kunnskap, språkferdigheter eller konsentrasjonsnivå.
4. **Forståelig informasjon:** Utformingen skal kommunisere nødvendig informasjon til brukeren på en effektiv måte, uavhengig av forhold knyttet til omgivelsene eller brukerens sensoriske ferdigheter.
5. **Toleranse for feil:** Utformingen skal minimalisere farer og skader som kan gi ugunstige konsekvenser, og minimalisere utilsiktede handlinger.
6. **Lav fysisk anstrengelse:** Utformingen skal kunne brukes effektivt og bekvemt med et minimum av besvær.

7. **Størrelse og plass for tilgang og bruk:** Hensiktsmessig størrelse og plass skal muliggjøre tilgang, rekkevidde, betjening og bruk, uavhengig av brukerens kroppsstørrelse, kroppsstilling og mobilitet.”

De mest berørte grupper:

”Universell utforming skal i så stor utstrekning som mulig favne hele befolkningen og inkludere personer med nedsatt funksjonsevne, som: bevegelseshemmede, synshemmede, hørselshemmede, orienteringshemmede, miljøhemmede, Lese- og skrivehemmede, utviklingshemmede og psykisk syke”.

Bydel Nordstrands kommentarer til Strategisk plan for universell utforming:

Generelt:

Strategisk plan for universell utforming har som målsetting å bidra til større deltaking og likestilling. En del av de foreslåtte tiltak vil kreve økte driftsutgifter i planperioden. Dette må først og fremst prioriteres innenfor de årlige budsjetter og innenfor økonomiplanens rammer. En del av tiltakene er av generell karakter og ikke øremerket spesielle grupper og bør derfor sikres ivaretagelse og forpliktelser, slik at ikke økonomiske begrensninger hindrer muligheten for realisering av nødvendige tiltak. Bydelene bør derfor tildeles nødvendige midler for å tilrettelegge tjenestene i tråd med sentrale retningslinjer og planverk. Dette kommer senest til uttrykk i forbindelse med innspill fra bydelens Råd for funksjonshemmede til: ” Ny handlingsplan for universell utforming ” datert 19.05.2008.

Tidligere er det i bydelen utarbeidet: Plan for funksjonshemmede for Bydel Ekeberg – Bekkelaget 1998 – 2001, tilgjengelighetsplan for Bydel Nordstrand (kartlegging av fysisk tilgjengelighet og forslag til tiltak for bevegelseshemmede i bydel Nordstrand) år 2000 og Handlingsplan for funksjonshemmede 2001 – 2004 for bydel Lambertseter. Dette er dokumenter og kartleggingsmateriale som bydelen ønsker å benytte i sitt videre arbeid med universell utforming.

Bydelen vurderer tilgjengelighet fortløpende og arbeider med å tilrettelegge egne lokaliteter for mennesker med funksjonshemming. I de tilfelle bydelen må leie lokaliteter utenfor bydelens egne lokaler bestrebes det på å benytte lokaliteter som er universelt utformet.

Det arbeides med å samlokalisere bydelens tjenester og i dette planarbeidet er det også fokus på universell utforming for å skape optimal tilgjengelighet for brukere og ansatte.

Den videre oppfølging av Strategisk plan for universell utforming vil i hovedsak skje gjennom bydelens overordnede planverk, strategiplan, økonomiplan og årsbudsjett med mål, tiltak og deltiltak med konsekvenser, årsberetning og øvrige rapporteringer. Dette vil framkomme av bydelens kommentarer.

I Bydel Nordstrand benyttes betegnelsen : personer med nedsatt funksjonsevne om de enkeltindivider og grupper som omtales i denne høringen.

Store deler av de tjenestene bydelen utfører går ut på å ivareta behov og interesser for personer med nedsatt funksjonsevne. Bydelen bestreber seg på å ha samlede planer for alle områder det arbeides med, da det anses som et tjenelig redskap, både når det gjelder å prioritere ressursene og å synliggjøre det arbeidet som gjøres.

I Bydel Nordstrands budsjett 2008, med mål 2008 – 2011 med tiltak 2008 med konsekvenser, er også personer med nedsatt funksjonsevne søkt integrert i bydelens tjenester. Det samme vil skje i forbindelse med bydelens strategiplan, som nå er under arbeid, sit:

Mål:

1. Brukerne opplever tjenester med kvalitet, service og kapasitet.
2. Ansatte opplever sine arbeidsplasser som god. Forebyggende tiltak er tilrettelagt for å sikre et godt nærværarbeid som reduserer sykefravær.
3. Bydelen har forebyggende helsearbeid som et perspektiv inn i alle tjenester.
4. Bydelen følger opp og tilrettelegger for utføring av tjenester i samarbeid med brukerne.
5. Mennesker med behov for tidlig tverrfaglig oppfølging får individuelt tilrettelagte tjenester på et tilpasset omsorgsnivå.
6. Bydelen har effektiv ressursforvaltning med forsvarlig kvalitet, service og kapasitet.
7. Mennesker med sammensatte problemer tilbys koordinert, tverrfaglig rehabilitering og nødvendige helsetjenester.
8. Bydelen er miljøeffektiv og arbeider for å redusere risikofaktorer.
9. Vanskeligstilte boligsøkere er tildelt kommunalt disponerte boliger.
10. Mottakere av introduksjonsstønad for flyktninger og sosialhjelp får rask tilgang på arbeid, utdanning eller statlige tjenester og ytelser.
11. Barn, unge og deres foreldre opplever bydelens tjenester som bidrag til god helse og et godt oppvekstmiljø.
12. Barn i alderen 1-5 år har tilbud om barnehageplass når foresatte ønsker det. Barnehagen er en meningsfylt leke- og læringsarena for det enkelte barn.
13. Barn, unge og familier med spesielle behov får tilrettelagte barneverntiltak til riktig tid.
14. Bydelens ungdom har initiativ og egenaktivitet.
15. Barn og foreldre opplever skolefritidsordningen som et trygt og fleksibelt tilbud.
16. Omstilling av tjenestetilbud innen eldreomsorgen.
17. Familier med eldre, syke og funksjonshemmede får avlastning som dekker deres behov.
18. Funksjonshemmede med stort behov for aktivisering får tilrettelagte tilbud.

OVERORDNEDE MÅL OG TILTAK

OVERORDNET MÅL 1.

Alle kommunens bydeler og virksomheter skal ha en egen strategi for universell utforming.

Bydeler og etater er pålagt å følge bystyrets vedtak. Kommunens foretak og aksjeselskap oppfordres til å følge strategiplanen og representantene til generalforsamlinger og styrer bes arbeide for universell utforming.

Overordnet tiltak 1.1.

Bydeler og virksomheter skal innen ett år utarbeide en strategi for universell utforming med mål og tiltak. Planene skal omfatte tjenesten/aktiviteten, forholdet til kundene -/publikum og egne lokaler/arbeidsplasser.

Alle bydeler og større virksomheter skal ha egne planer for universell utforming. Små virksomheter og virksomheter hvor tilgjengelighet for alle er mindre relevant kan integrere universell utforming i virksomhetens overordnede strategi.

Overordnet tiltak 1.2.

Bydeler og virksomheter skal ha årlige handlingsplaner for gjennomføring av konkrete tiltak.

Det er viktig at bydelen og virksomhetene setter seg realistiske mål for de enkelttiltak som skal gjennomføres og at de faktisk blir utført.

Overordnet tiltak 1.3.

Bydeler og virksomheter skal foreta kartlegging av status universell utforming som grunnlag for utarbeiding av handlingsplaner.

Overordnet tiltak 1.4.

Bydeler og virksomheter skal i årsberetningen rapportere status for arbeidet med universell utforming og om gjennomførte tiltak”.

Bydel Nordstrands kommentarer til overordnet mål og tiltak 1:

- Bydelen vil i egen lokal Strategiplan, som er under arbeid, inkludere en egen strategi for universell utforming.
- Bydelen setter seg realistiske mål for de enkelttiltak som skal gjennomføres i forbindelse med budsjett 2009 med mål, tiltak og konsekvenser.
- Bydelen vil utarbeide egne årlige handlingsplaner for gjennomføring av konkrete tiltak.
- Bydelen vil foreta nødvendig kartleggingsarbeid som grunnlag for utarbeiding av handlingsplaner. Som nevnt er det tidligere i bydelen utarbeidet: Plan for funksjonshemmede for Bydel Ekeberg – Bekkelaget 1998 – 2001, tilgjengelighetsplan for Bydel Nordstrand (kartlegging av fysisk tilgjengelighet og forslag til tiltak for bevegelseshemmede i bydel Nordstrand) år 2000 og Handlingsplan for funksjonshemmede 2001 – 2004 for bydel Lambertseter. Dette er dokumenter og kartleggingsmateriale som bydelen ønsker å benytte i sitt videre arbeid med universell utforming.
- Budsjettmål med tiltak og konsekvenser blir evaluert i forkant av neste års budsjettarbeid.
- Bydelen ser det som naturlig og hensiktsmessig å rapportere status for arbeidet og gjennomførte tiltak gjennom årsberetningen.

OVERORDNET MÅL 2

Oslo kommune skal i all relevant aktivitet ha universell utforming omtalt og ivaretatt.

Overordnet tiltak 2.1.

I alle årlige føringer for aktivitet som gis til virksomhetene skal prinsippet om universell utforming være vurdert og eventuelle konkrete forslag omtalt.

Overordnet tiltak 2.3

I alle anskaffelser, kontrakter og avtaler med eksterne aktører skal det kreves at prinsippet om universell utforming og Oslo kommunes standarder for dette følges. Hvis kravene ikke oppfylles skal det være grunnlag for reaksjoner.

Det vises i denne sammenheng til lov om offentlige anskaffelser. Når kommunen inngår privatrettslige avtaler, for eksempel utleie av gategrunn til fortausrestaurant, skal også universell utforming ivaretas. Vedrørende Oslo kommunes standarder se. Punkt O3.3

Overordnet tiltak 2.4.

Ved leie av lokaler til kurs og møter m v. Skal det som hovedregel benyttes lokaler som er universelt utformet. Eventuelle fravik skal begrunnes.

Det er viktig og en demokratisk forutsetning at kurs- og møtelokaler er tilgjengelig for alle, men der er også et ønske at etterspørsel om universell utforming skal bli et insitament for utleiere av alle type lokaler og arealer.

Overordnet tiltak 2.5.

Oslo kommune skal i sin myndighetsutøvelse aktivt følge opp statlig regelverk, herunder Rikspolitiske retningslinjer, for gjennomføring av universell utforming.

Det er mange lover og forskrifter, som forvaltes av kommunen, som har bestemmelser knyttet til tilgjengelighet og her nevnes av spesiell betydning plan- og bygningsloven. Kommunene skal utnytte de muligheter regelverket gir.

Overordnet tiltak 2.6

Oslo kommune skal gjennom sin organisasjon samlet koordinere og ivareta arbeidet med universell utforming, og oppfølging av den strategisk planene.

Hovedansvaret for oppfølging av universell utforming ligger i virksomhetene. Men i kommunenes organisasjon vil det også være behov for en overordnet koordinering og oppfølging av arbeidet.

Bydel Nordstrands kommentarer til overordnet mål og tiltak 2:

- 2.1 Det henvises til de generelle kommentarer og øvrige punkter i høringsuttalelsen.
- 2.2 Universell utforming søkes ivaretatt gjennom bydelens planverk, prosedyrer og overordnet kvalitetssystem.
- 2.3 Det henvises også til bydelens tidligere utarbeidet planverk og det pågående arbeid med bydelens strategiplan.
- 2.4 Bydelen vil gjennom sin myndighetsutøvelse og retningslinjer, bestemmelser gjennom overordnet koordinering følge opp sitt ansvar i arbeidet med universell utforming ved leie av lokaler til kurs og møter mv.
- 2.5 Bydelen følger opp arbeide med universell utforming gjennom lokal Strategiplan og videre planarbeid i bydelen.

OVERORDNET MÅL 3

Bydelene og virksomheter skal samarbeide og dra nytte av hverandres kompetanse og erfaringer, og arbeide for standardiserte løsninger.

Overordnet tiltak 3.1.

Det skal opprettes et kommunalt forum for universell utforming.

Forumet benyttes til å gi faglig oppdatering, diskusjon om felles problemstillinger og for oppfølging av den overordnede strategiske planen.

Overordnet tiltak 3.2.

Bydeler og virksomheter som har felles problemstillinger bør utveksle erfaringer, ideer og diskutere løsninger i nettverksgrupper.

Bydeler og virksomheter oppfordres til å søke kontakt, samarbeid og utveksle erfaringer fra universell utforming.

Bydel Nordstrands kommentar til overordnet mål og tiltak 3:

3.1. Bydelen ser positivt på at det opprettes et kommunalt forum for universell utforming.

3.2. Bydelene bør trekkes aktivt med i dette arbeidet for å sikre erfaringsoverføring og styrket kompetansebygging. Koordineringen kan skje gjennom relevante byrådsavdelinger. Bydelen har gode erfaringer med arbeidet i nettverksgrupper organisert på denne måten.

OVERORDNET MÅL 4

Bydelene og virksomhetene skal i sitt arbeid med universell utforming være fokusert mot gode praktiske løsninger som gir resultater.

Overordnet tiltak 4.1.

Kommunale tiltak skal følge kommunalt vedtatte standarder med veiledere.

Overordnet tiltak 4.2.

Tiltak skal gjennomføres med fokus på kvalitet og gode estetiske løsninger.

Kvalitet og estetikk er viktig for at løsningene skal oppfattes som likeverdige.

Overordnet tiltak 4.3

Det skal være et planmessig vedlikehold slik at opparbeidet standard for universell utforming ikke forfaller. Utendørs skal det måkes og strøs slik at også god standard opprettholdes i vinterhalvåret.

Effekten av utførte løsninger med universell utforming vil ofte raskt bli redusert hvis det ikke blir gjennomført et godt vedlikehold. Høy kvalitet er også viktig i et vedlikeholds perspektiv.

Bydel Nordstrands kommentarer til overordnet mål og tiltak 4:

4.1 Bydelen har vedtatt et overordnet kvalitetssystem som implementeres i alle bydelens tjenester. Det er utviklet hensiktsmessige prosedyrer, elektronisk verktøy og metoder for internkontroll og avviksrapportering. Kvalitetssikring og utvikling av kvalitetssystemer i bydelen er en kontinuerlig prosess som skal knytte sammen strategi, mål og tiltak. Dette arbeidet involverer ledelse, ansatte, tillitsvalgte og politikere slik at kvalitetsarbeidet forankres i organisasjonen og etableres som en metodisk arbeidsform

for planlegging og styring. Dette gir et godt grunnlag for praktiske løsninger som gir resultater. Alle enheter og staber arbeider med målformuleringer og tiltak som innarbeides i bydelens årlige budsjett. Det er utarbeidet serviceerklæringer for bydelens tjenester. Disse skal evalueres gjennom årlige brukerundersøkelser. Serviceerklæringene skal brukes i aktiv dialog og avklaring av forventninger med brukerne for å videreutvikle tjenesten og forbedre kvaliteten på tjenestene og

4.2 Bydelen bestreber seg på å medvirke til at kvalitet og estetikk er gjennomgående elementer i arbeidet med universell utforming.

4.3 En godt fungerende internkontroll utgjør kjernen i bydelens kvalitetssystem som utover lovgivers krav og forventninger også omhandler hvordan virksomheten innenfor sitt myndighetsområde kan tilfredsstille brukernes ønsker og behov gjennom vedtatte prosedyrer, rutiner, instruksjoner, standarder med veiledere og krav til kvalitet.

OVERORDNET MÅL 5

Oslo kommunes politikk og arbeid for universell utforming skal være synlig og lett tilgjengelig.

Overordnet tiltak 5.1

Oslo kommune skal gjennom media, trykksaker og internett fremme universell utforming.

Overordnet tiltak 5.2

Oslo kommunes inter- og intranettsider skal ha en egen link/menypunkt til universell utforming. Punktet skal vise kommunens arbeid med universell utforming, ha henvisninger til kommunens standarder og veiledere, linker til virksomhetenes arbeid med temaet og til statlige regler.

Konferer Samferdselsetatens hjemmeside hvor dette er gjennomført.

Overordnet tiltak 5.3

Viktig informasjon om kommunens tjenester skal ikke bare publiseres på internett, men også utgis i papirformat slik at informasjonen er tilgjengelig for målgruppen.

Det er ikke alle som har internett tilgjengelig og når informasjon utgis er det viktig at målgruppen også kan få informasjonen på annen måte.

Overordnet tiltak 5.3

Bydelene og virksomhetene skal ha en kontaktperson for tilgjengelighet og universell utforming.

Kontaktpersonen skal kunne gi informasjon om hvordan publikum finner fram til og orienterer seg i lokalene og kunne henvide videre til rett fagperson. Personen må også ha oversikt over arbeidet med universell utforming i virksomheten slik at andre virksomheter og fagpersoner kan få god veiledning og rett henvisning.

Overordnet tiltak 5.4

Bydelene og virksomhetene skal gi informasjon til publikum om tilgjengeligheten til lokalene på internett og i trykksaker.

Bydel Nordstrands kommentarer til overordnet mål og tiltak 5:

5.1 Bydelen har en godt utbygd internettportal som oppdateres fortløpende, der det i stor

utstrekning er tilrettelagt for at befolkningen kan søke om ulike tjenester elektronisk, uavhengig av åpningstider. Bydelens internettsider gir en allsidig informasjon til brukerne. Det er tilgjengelig en egen PC på Servicetorget. Denne står til fri disposisjon for publikum.

5.2 Bydelen ser betydningen av at god og tilgjengelig informasjon basert på felles retningslinjer og utforming bidrar til felles forståelse. Det kan derfor være hensiktsmessig at det er linker til relevant felles informasjon mellom Oslo kommune sentralt, bydeler, etater og relevante virksomheter, gjennom et samlet nettsted som synliggjør samarbeid om universell utforming mellom de ulike aktører i Oslo kommune.

5.3 Publisering på nett anses å være et kostnadseffektivt, miljøfremmende og ressursbesparende verktøy. Bydelen oppmuntrer derfor brukerne til å ta i bruk internettløsninger. Bydelen er likevel inneforstått med at de personer som av ulike årsaker ikke benytter seg av internett skal ha viktig informasjon om kommunens tjenester tilgjengelig i papirformat.

5.4 Gjennom faste informasjonssider i media og egne trykksaker arbeider bydelen for å være mest mulig tilgjengelig og gi best mulig informasjon til målgruppen.

5.5 Bydelen har oppnevnt enhetsleder for Service- og forvaltningsenheten som kontaktperson for tilgjengelighet og universell utforming. Enhetslederen er også ansvarlig for bydelens Servicetorg.

5.6 Bydelen har et høyt fokus på god kundebehandling i sitt omdømmearbeid. Brukerne skal føle seg velkomne og de skal møte god service og forståelse.

OVERORDNET MÅL 6 Oslo kommune skal arbeide for at private aktører som næringslivet, frivillige organisasjoner, stiftelser mv., følger prinsippet om universell utforming.

Overordnet tiltak 6.1

Det skal gis informasjon til grunneiere, næringsliv og organisasjoner mv. om lover og regelverk om universell utforming tilgjengelighet for alle.

Virksomheter som arbeider med myndighetsutøvelse og veiledning av private aktører hvor universell utforming er relevant, skal i et bredt omfang gi informasjon om universell utforming.

Overordnet tiltak 6.2

Private aktører skal oppfordres til å benytte prinsippet om universell utforming.

Overordnet tiltak 6.3

Kommunen skal vurdere å gi et eget tilgjengelighetsmerke til serveringssteder, forretninger, publikumslokaler mv. som er universelt utformet.

Det vurderes om det skal iverksettes en ordning hvor det etter nærmere kriterier gis et tilgjengelighetsmerke som viser at lokalet er tilgjengelig for alle og som en stimulans/påskjønnelse for private aktører som velger å satse på universell utforming, jf vertskapsbevis for serveringssteder.

Bydel Nordstrands kommentarer til overordnet mål og tiltak 6:

6.1 Bydelen følger opp arbeidet lokalt gjennom sin myndighetsutøvelse og gjennom informasjon og veiledning.

6.2. Bydelen følger opp arbeidet lokalt gjennom sin myndighetsutøvelse og gjennom informasjon og veiledning.

6.3. Bydelen ser positivt på at det etter nærmere kriterier gis et tilgjengelighetsmerke. I dette ligger en form for kvalitetssikring overfor den enkelte bruker og samtidig en informasjon og synliggjøring av Oslo kommunes arbeid med universell utforming. I tillegg kan det også være en stimulans og motivasjonsfaktor i arbeidet med resultatoppnåelse. Det bør foretas en ansvarsavklaring av hvilke instans som skal være ansvarlig myndighet for tildeling av tilgjengelighetsmerke.

SEKTOR SAMFERDSEL

MÅL S 1 Transportårer for fotgjengere og myke trafikanter skal være universelt utformet.

Tiltak S 1.1

Ved gangfelt skal kantstein være nedsenket. Signalanlegg skal avgi lydsignal på anrop. Det skal benyttes taktil merking ved lyskryss og i andre viktige områder.

Når det er lyssignal for fotgjengere skal disse også avgi lydsignal for blinde og svaksynte. Signalet kan aktiveres ved trykknapp på anlegget eller med fjernkontroll styrt av den blinde og svaksynte. Taktil merking er merking med knotter, spor osv. som kan føles med føtter eller blindestokk.

Tiltak S 1.2

Fortauenes bevegelsessone skal ha fri passasje i god bredde. Bevegelsessonen skal søkes plassert langs husveggene og på innsiden av fortauene. Bevegelsessonen skal ha et fast, slett og jevnt dekke tilpasset rullestoler; også ved passering av veier i fotgjengeroverganger. Hvor det er fortausrestauranter skal det være god plass til passering og bevegelsessonen skal være klart markert. Sentrale gangruter skal ha ledelinjer uten hindringer.

En bevegelsessone er normalt minimum 2,5 m bred og 2,1 m høy. Bevegelsessonen bør markeres med ledelinjer, kontrastfarger og/eller materialbruk. Husveggene er av blinde og svaksynte foretrukket som den beste ledelinje når det er relevant. "Slett" i denne sammenheng innebærer at underlaget ikke er knudret, ubehagelig og tungt å benytte for rullestolbrukere, mens med "jevnt" menes at det ikke skal være oppstikkende kanter.

Tiltak S 1.3

Bymøbler og reklameinnretninger skal plasseres og utformes under hensyntagen til universell utforming.

Tiltak S 1.4

Bruk av parkeringsplasser for forflytningshemmede skal evalueres med hensyn til antall og plassering. Det skal utarbeides regler for fremtidig praksis for etablering, størrelse og utforming.

Tiltak S 1.5

Private parkeringsselskaper som forvalter kommunal grunn skal følge kommunale regler for utforming av plasser for forflytningshemmede, og antallet skal være minimum 10 % av det

totale. Plassene skal være gratis for forflytningshemmede.

MÅL S 2 Kollektive transportmidler og holdeplasser skal være universelt utformet.

Tiltak S 2.1

Holdeplassene skal ha høy standard og være uten høydeforskjell til transportmidlet. Horisontal avstand skal være minst mulig. Det skal benyttes ledelinjer og taktil merking for å lette "lesingen" av holdeplassen.

Tiltak S 2.2

Buss, trikk og bane skal ha gulv med lav entre.

Tiltak S 2.3

Billettautomatene skal plasseres i passende høyde, være lett forståelige og enkle i bruk for alle.

Tiltak S 2.4

Trikk, buss, bane og båt skal så langt det er mulig benytte felles standarder for universell utforming av interiøret, herunder dør-og knappemerking.

Tiltak S 2.5

Det skal utredes og vurderes om på hvilken måte fergene med tilhørende anløpssted kan gjøres mest mulig tilgjengelig og universelt utformet.

Tiltak S 2.6

Taxiholdeplassene skal være universelt utformet.

MÅL S 3 Det skal utarbeides god informasjon om tilgjengelighet i det offentlige rom og til kollektive transportmidler.

Tiltak S 3.1

Det skal gis oppdatert informasjon om tilgjengelighet på holdeplasser og til trikk, buss og bane på internett og hos Trafikanten.

Publikum skal kunne se hvilke holdeplasser som har høy standard, hvem som er under ombygging/utbedring og hvem som gjenstår, og om det er særlige ting å bemerke. Tilsvarende opplysninger skal også gis for trikk, buss og bane.

Tiltak S 3.2

På holdeplasser skal informasjon om ankommende buss, trikk og bane gis over høyttaleranlegg på anrop og display. Tilsvarende skal neste holdeplass angis om bord på transport midlene.

Opprop av ankommende transportmiddel bør fortrinnsvis kun gis når blinde og svaksynte ber om det ved hjelp av fjernkontroll, og tilsvarende om bord.

Tiltak S 3.3

Oslo kommunes tilgjengelighetskart for sentrum skal ajourføres, videreutvikles, og utgis på papir og vises på internett.

Bydel Nordstrands kommentarer til mål og tiltak sektor samferdsel S 1 – S 3. 2

- Bydelen slutter seg til mål og gode tiltak under sektor samferdsel
- Bydelen har under arbeid en lokal trafikkplan. I planen inngår også tiltak knyttet til

universell utforming.

- Bydelen ber om at denne planen og evt. Andre, så snart vedtak foreligger, benyttes i arbeidet med tiltak under sektor samferdsel.
- Det bes også om at tidligere utarbeidede planer som er relevante blir vurdert i det videre arbeidet universell utforming i sektor samferdsel.
- Bydelen er høringsinstans i aktuelle plansaker. I denne sammenheng er universell utforming ofte et sentralt tema. I den grad bydelen ser at det er mangler ved planforslaget vil bydelen kommentere dette i høringsuttalelsen.

SEKTOR PLAN, BYGG OG ANLEGG

MÅL PBA 1 Kommunens bygg og anlegg skal i så stor grad som mulig være universelt utformet. Nybygg skal være universelt utformet.

Anlegg i denne sammenheng er idrettsanlegg, badeanlegg osv. Det vises her også til bystyrets vedtak den 26.09.2007 sak 334 om "Universell utforming av kommunale idrettsanlegg". Før saken ble fremmet ble det gjort en gjennomgang av anleggene og det er i saken redegjort for behovene for å oppdatere til tilfredsstillende standard for universell utforming. Det skal her legges til at Kultur-og kirke departementet stiller krav om universell utforming for å gi tilskudd til idrettsanlegg.

Tiltak PBA 1.1

Det skal utarbeides og anvendes felles standard for universell utforming av atkomst til og utearealer omkring kommunens bygg og anlegg.

Det finnes mange veiledere for utforming av inngangspartier, atkomster og utearealer, men det er ønskelig at Oslo kommune bruker en ensartet utforming slik at brukere og publikum blir trygge på tilgjengeligheten. Det er ikke meningen at atkomstene skal være kopier av en idealmodell, men det skal benyttes felles virkemidler. Det angis en maksimal stigning på gangatkomstene, kantene skal vær godt synlig, inngangsdører skal ha en klar markering, allergifremmende planter skal ikke benyttes, ensartet design på skilting osv.

Tiltak PBA 1.2

Det skal utarbeides og anvendes felles standard for universell utforming av kommunens bygg og anlegg. Standarden skal kunne brukes ved utforming av blant annet kontorlokaler, arbeidsplassen, boliger, skoler, barnehager og sykehjem. *Jevnfør kommentar til tiltak PBA 1.1.*

Tiltak PBA 1.3

Bygg med spesiell funksjon og anlegg benytter kommunens felles standarder så langt det er mulig og for øvrig i overensstemmelse med statlige virksomheters og brukerorganisasjonenes veiledninger.

Tiltak PBA 1.4

Nye kommunale boligbygg med tre eller flere etasjer skal ha heis.

Tiltak PBA 1.5

Nybygg skal prosjekteres og oppføres etter prinsippene om universell utforming og Oslo kommunes standarder. Eksisterende bolig-, kontor- og publikumsbygg som ikke er tilgjengelig for alle skal, så langt det er rimelig, bli det snarest mulig. Ved rehabilitering og

hovedombygging skal alle eksisterende bygg i så stor utstrekning som mulig gjøres universelt utformet.

Universell utforming av boligbygg vil også gi leilighetene livsløpsstandard. Ved rehabilitering og hovedombygging av eksisterende bygg er det i den fysiske konstruksjon m.m. gitt en del forutsetninger som vanskelig kan endres uten meget store kostnader. Byggets struktur kan virke begrensende på å gjøre det universelt utformet. Det skal imidlertid ved de tiltak som gjennomføres søkes å gi tilgjengelighet for alle og universell utforming.

MÅL PBA 2 Universell utforming skal ved kommunal arealplanlegging og områdeutvikling med kommunal deltakelse være en sentral føring.

Tiltak PBA 2.1

I alle arealplaner skal universell utforming vurderes, omtales og inngå i planforslaget.

Tiltak PBA 2.2

Ved byfornyelse og inngåing av utbyggingsavtaler skal universell utforming være et sentralt tema. I samarbeidsprosjekter skal kommunen kreve universell utforming.

Tiltak PBA 2.3

Ved salg/feste/utleie av kommunalt areal skal universell utforming være en premiss.

MÅL PBA 3 Kommunale kulturminner skal i så stor utstrekning som mulig søkes gitt universell utforming.

Tiltak PBA 3.1

Forvaltere av kommunale kulturminner skal utarbeide en status og handlingsplan for kulturminnet for å søke å gjøre kulturminnet tilgjengelig og universelt utformet. Tiltakene skal ha god kvalitet og design. Kulturminner med allmenn funksjon skal være tilgjengelig for alle.

Tiltak PBA 3.3

Byantikvaren skal rådgi for å finne gode løsninger til tilgjengelighet og universell utforming.

MÅL PBA 4 Kommunen skal ved behandling av alle saker etter plan-og bygningsloven og dens regelverk på en aktiv måte følge opp universell utforming.

Dette målet gjelder overfor både offentlige og private aktører. Plan-og bygningsetaten skal på en proaktiv måte ta opp universell utforming i alle prosjekt de er i befatning med.

Tiltak PBA 4.1

Plan-og bygningsetaten skal på sine internettsider gi informasjon om universell utforming og ha henvisninger til statlig regelverk og kommunens egne standarder for temaet.

Tiltak PBA 4.2

Plan-og bygningsetaten skal på et så tidlig tidspunkt som mulig i plan-og byggeprosessene ta opp med forslagsstillere, tiltakshaver og konsulent universell utforming av prosjektet.

Tiltak PBA 4.3

Kommunen skal være restriktiv med å gi dispensasjon fra loven og regelverket når det gjelder universell utforming. Før eventuell dispensasjon gis skal det innhentes uttalelse fra relevant brukerorganisasjon.

Tiltak PBA 4.4

Plan-og bygningsetaten skal gjennomføre særskilt tilsyn på prosjektering når det gjelder universell utforming. Etaten skal årlig rapportere på antall gjennomførte tilsyn.

Bydel Nordstrands kommentarer mål og tiltak sektor plan, bygg og anlegg PBA 4 - 4.4:

- Bydelen slutter seg til mål og gode tiltak under sektor plan, bygg og anlegg.
- Det bes om at lokale planer som er utarbeidet i bydelen blir vurdert når lokale tiltak skal planlegges og gjennomføres.
- Bydelen er høringsinstans i aktuelle plansaker. I denne sammenheng er universell utforming ofte et sentralt tema. I den grad bydelen ser at det er mangler ved planforslaget vil bydelen kommentere dette i høringsuttalelsen.
- Det arbeides med å samlokalisere bydelens tjenester og i dette planarbeidet er det også fokus på universell utforming for å skape optimal tilgjengelighet for brukere og ansatte.

SEKTOR FRIOMRÅDER OG BYROM

MÅL FB 1 Opparbeidede uteoppholdsarealer og parker skal i så stor utstrekning som mulig være universelt utformet.

Det tenkes her på uteoppholdsarealer med åpent og i hovedsak grønt tilsnitt.

Tiltak FB I.1

Det skal utarbeides status for hovedgangveier og sentrale oppholdsareal, og lages handlingsplaner for å gjøre disse universelt utformet.

Tiltak FB 1.2

Det skal utarbeides retningslinjer for opparbeiding av universelt utformede lekeplasser.

Tiltak FB 1.3

Det skal som et prøve og erfaringsprosjekt anlegges en universelt utformet lekeplass.

Prosjektet bør ha som mål å lage malen for en universelt utformet lekeplass slik at prinsippene kan benyttes på de fleste plassene.

MÅL FB 2 Deler av friluftsområder og Oslomarka skal ha partier som i så stor grad som mulig er universelt utformet.

Tiltak FB 2.1

Deler av de viktigste friluftsområdene og enkelte partier av Oslomarka med turveier skal være universelt utformet.

Det er ikke ønskelig at de store friområdene og marka i særlig grad skal være universelt utformet, men utvalgte sentrale partier og noen/redelige pletter skal være tilgjengelig for alle.

Tiltak FB 2.2

De viktigste badeplassene skal ha partier med universell utforming og blant annet ha ramper for bevegelseshemmede ut i vannet.

Tiltak FB 2.3

Det skal anlegges universelt utformede fiskeplasser ved fjorden og i marka.

MÅL FB 3 Torg og møteplasser skal være universelt utformet

Det tenkes her på de mer urbane stedene både i sentrum og ved bydelssentrene.

Tiltak FB 3.1

Torg og møteplasser skal ha bevegelsessoner med fri passasje i god bredde og være universelt utformet. Hele torgets dekke skal i hovedsak være slett, jevnt og tilpasset rullestoler.

Vedrørende bevegelsessoner jf tiltak S 1.2. "Slett" og "jevnt" innebærer ikke at arealene ikke kan ha helling, men bevegelsessonene må ikke ha maksimumsstigning over det som er gitt i atkomstområder, jf tiltak PBA 1.1.

Tiltak FB 3.2

Innretninger og byromsmøbler på torg og møteplasser skal i så stor utstrekning som mulig ivareta universell utforming.

Bydel Nordstrands kommentarer til mål og tiltak sektor byområder og frirom FB 1 – 3. 2:

- Bydelen slutter seg til mål og gode tiltak under sektor friområder og byrom.
- Det bes om at bydelen blir trukket inn i arbeidet med utforming og ivaretagelse av lokale behov, slik at lokalkunnskapen og kompetansen i bydelen kommer til nytte.
- Bydelen er høringsinstans i aktuelle plansaker. I denne sammenheng er universell utforming ofte et sentralt tema. I den grad bydelen ser at det er mangler ved planforslaget vil bydelen kommentere dette i høringsuttalelsen.

TEMA INFORMASJON-OG KOMMUNIKASJONSTEKNOLOGI

MÅL IKT 1 Kommunens IKT utstyr og programmer skal i så stor utstrekning som mulig være universelt utformet.

Tiltak IKT 1.1

Kommunen skal være oppdatert på tilgjengelig teknologi som fremmer universell utforming og vurdere nye verktøy for implementering.

Tiltak IKT 1.2

Oslo kommunes web-sider skal være universelt utformet. De skal være lett tilgjengelige og ha en enkel, lett fattbar design og for øvrig følge nasjonale standarder. All tekst på nettsidene skal tåle forstørring, og det skal være mulighet for opplesning av tekst.

Tiltak IKT 1.3

Kommunens billettautomater og informasjonstavler skal være universelt utformet og følge en felles standard for utforming og design.

Tiltak IKT 1,4

Billett kjøp over internett skal kunne gjøres av alle.

Personer som må ha spesielt anviste plasser, for eksempel rullestolplasser, skal også kunne

gjøre dette.

Tiltak IKT 1.5

Kommunens bibliotek skal ha ikt-utstyr og litteratur tilrettelagt for blinde og svaksynte.

Tiltak IKT 1.6

Kommunens interne ikt-utstyr skal være universelt utformet og for øvrig gis det individuell utforming i henhold til den enkeltes behov.

Bydel Nordstrands kommentarer til mål og tiltak tema kommunikasjon og informasjonsteknologi IKT 1-1.6:

- Bydelen er positiv til at ansatte skal gis en innføring i universell utforming gjennom holdningskapende arbeide og styrket kompetanse. Dette er også i tråd med hva bydelen tidligere har kommentert i sine innspill om å ha god kunnskap om hva universell utforming innebærer og til lover og regler som omhandler temaet.
- Bydelen ser også positivt på at tiltaket gjennomføres med foredrag/seminar tilpasset den enkelte virksomhet når det gjelder innhold og omfang.
- Bydelen vil følge opp og påse at berørte ansatte har nødvendige kompetanse.

TEMA KUNNSKAP OG KOMPETANSE

MÅL KK I Oslo kommune skal ha god kunnskap om hva universell utforming innebærer og til lover og regler som omhandler temaet.

Det vil bli lagt vekt på å få en tverrfaglig sammensetning av kommunens kompetanse. Dette vil styrke arbeidet med å gjøre byen universelt utformet.

Tiltak KK 1.1

Alle ansatte skal gis en innføring i universell utforming -tilgjengelighet for alle.

Tiltaket gjennomføres medforedrag/seminar tilpasset den enkelte virksomhet når det gjelder innhold og omfang.

Tiltak KK 1.2

Saksbehandlere og funksjonærer som håndterer saker av betydning for tilgjengelighet for befolkningen skal ha god kompetanse i universell utforming innenfor sitt fagområde.

Virksomhetene selv må se til at berørte ansatte får den nødvendige opplæring.

Tiltak KK 1.3

Virksomheter med ansvar for områder av spesiell betydning for tilgjengelighet skal ha særlig høy kompetanse innenfor sitt ansvarsområde.

Virksomhetene selv må se til at berørte ansatte har nødvendige kompetanse. Den teknologiske utviklingen, særlig på ikt, går raskt og kommunen må ha ansatte som kan se og anvende de muligheter dette gir.

Tiltak KK 1.4

Når nye lover, forskrifter og retningslinjer vedtas skal kommunen raskt sette seg inn i disse og vurdere hvordan de kan anvendes for å gi en bedre universelt utformet by.

Staten arbeider aktivt med å forbedre regelverket for å fremme universell utforming - tilgjengelighet for alle, og det er viktig at kommunen følger opp de muligheter dette gir.

MÅL KK 2 Elevene i Osloskolen skal ha kjennskap til og forståelse for universell utforming tilgjengelighet for alle.

Tiltak KK 2.1

Elevene på både barnetrinnet og ungdomstrinnet skal gis innføring i universell utforming.

Det er viktig at barn og unge får forståelse for at i et universelt utformet samfunn er det mange fler av oss som kan delta på en likestilt måte.

MÅL KK 3 Osloskolen skal være tilgjengelig for alle og ta vel i mot elever med nedsatt funksjonsevne.

Tiltak KK 3.1

Skolene skal være forberedt på å ta i mot elever med nedsatt funksjonsevne. Individuelle hjelpemidler skal være på plass i skolemiljøet når eleven begynner på skolen.

Tiltak KK 3.2

Læremateriell i skolen skal tilrettelegges slik at alle grupper av elever kan benytte seg av dem.

Bydel Nordstrands kommentarer til mål og tiltak tema kunnskap og kompetanse

KK 1 – 3.2.:

- Bydelen er positiv til at det følges opp med gode mål og holdningskapende tiltak innen Osloskolen.
- Bydelen vil følge opp de muligheter dette gir innenfor sitt myndighetsområde med de tjenester som ligger under bydelens ansvarsområde.

Oslo 01.08.2008

Per Johannessen/s/
bydelsdirektør

Tove Heggen Larsen/s/
ass. Bydelsdirektør

**VEDLEGG: OSLO KOMMUNES STRATEGISKE PLAN FOR UNIVERSELL
UTFORMING - HØRING**